

MONITORING TREKVISSSEN NOORDZEEKANAAL EN OMMELANDEN

3

Waterlands Boezem: een uitdaging

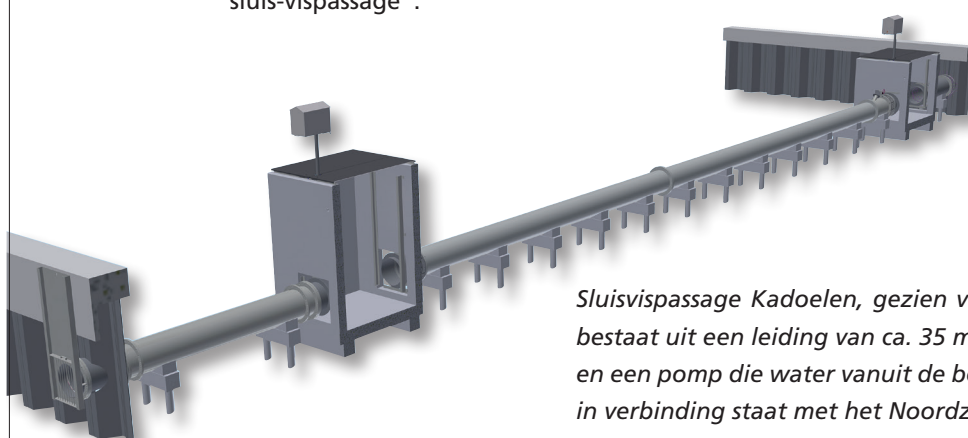
TEKST RIK BEENTJES FOTOGRAFIE HHNK, RIK BEENTJES

Onderzoek naar migreren- de palingen is een klus voor de nachtelijke uren.

Het Noordzeekanaal is een belangrijke route voor vissen die tussen het zoete binnenwater en de zee trekken. Aal (paling) en driedoornige stekelbaars zijn daarvan de bekendste voorbeelden. Sinds 2017 doen de waterbeheerders en andere partijen gezamenlijk onderzoek naar de effectiviteit van vispassages en resterende knelpunten in de migratieroutes. De resultaten van de onderzoeken gebruiken we om trekroutes verder te optimaliseren zodat de visstand in de regio verbetert. In het vervolg van de serie zoomen we verder in op de boezem- en poldergebieden rondom het Noordzeekanaal. In deze aflevering: Waterlands Boezem en Oostzaan.

Het eerste migratieknooppunt langs het Noordzeekanaal dat door Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) is aangepakt, is het gemaal Kadoelen in Amsterdam-Noord in 2013. Met een passage op die locatie wordt een voor trekvissen interessant veenweidegebied met ruim 1000 ha aaneengesloten water bereikbaar gemaakt. Het jaar daarna volgde het gemaal De Waker aan de noordzijde van Zijkanaal H, dat de polder Oostzaan (410 ha open water) bemaalt. Beide locaties zijn voorzien van een zogenaamde "sluis-vispassage".

Voorafgaand aan de aanleg was het zaak zeker te stellen dat beide gemalen veilig passeerbaar zijn voor vissen. Het verbeteren van de intrek is niet zo zinvol als die vissen op de terugweg naar zee worden vermalen! Daarom werd in 2010 een uittrekonderzoek uitgevoerd waaruit bleek dat de schade aan passerende aal en schubvis beperkt bleef tot 8% voor Kadoelen en 1% voor De Waker. Daarmee lag de weg open om de vispassages aan te leggen. De provincie Noord-Holland paste vervolgens ook de kleine kolk van de Willem I-sluis in Amsterdam-Noord aan met een regeling voor vismigratie. Deze sluis verbindt het Noordzeekanaal met het Noordhollandsch Kanaal.

Sluisvispassage Kadoelen, gezien vanaf de zijde van het Noordzeekanaal. De passage bestaat uit een leiding van ca. 35 meter met een diameter van 60cm, 2 verzamelputten en een pomp die water vanuit de boezem oppompt (lokstroom) richting Zijkanaal I, dat in verbinding staat met het Noordzeekanaal. Beeld: VOPO De Rijk

WERKT HET OOK?

Sinds de aanleg van de vispassages zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de werking ervan, waaronder onderzoek met infrarood onderwatercamera's. Beelden zijn terug te vinden op het YouTube kanaal van het hoogheemraadschap (zoek op "HHNK Youtube Kadoelen"). Daar is ook een recent filmpje te zien met beelden en uitleg over een nieuw onderzoek bij gemaal De Waker.

SERIEUS AAN DE GANG

Waar de eerste onderzoeken vooral bedoeld waren om per locatie een indruk te krijgen of er vissen door de passages wisten te komen, wilde HHNK een idee hebben van de routes die zowel glasaal (jonge aal) als schieraal (vol-

Dat er bij het aanleggen van een vispassage heel wat komt kijken, blijkt wel uit bijgaand beeld. Het hele terrein van gemaal De Waker ligt overhoop. De uitstroom van het gemaal wordt drooggezet. Rechtsonder is nog net de bruine tijdelijke afdichting van de passage zichtbaar. Deze zit ca. 1 meter onder de waterlijn.

wassen palingen) volgen. Dit is natuurlijk een vraag waar alle waterbeheerders mee te maken hebben en een directe reden om de samenwerking op te zoeken. In het eerste artikel van deze serie werd dieper op de samenwerking ingegaan en op de opzet van de onderzoeken. Het vrijwilligersonderzoek met kruisnetten in het voorjaar langs het Noordzeekanaal, dat al sinds 2014 loopt, is daar een bekend voorbeeld van.

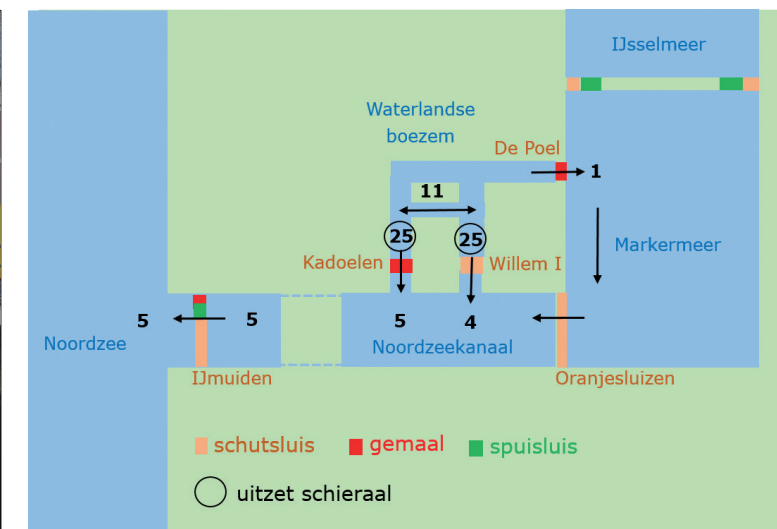
GLASAAL MONDJESMAAT DE POLDER IN

In dat vrijwilligersonderzoek was al gebleken dat glasaal de toegangen bij Kadoelen en de Willem I-sluis naar de Waterlandse Boezem moeilijk kunnen vinden. Bij de sluis komt dat waarschijnlijk door het ontbreken van een

lokstroom. De oorzaak bij Kadoelen is voorsnog onduidelijk. Bij gemaal De Waker is het aanbod aanzienlijk groter. Op deze plek hebben glasalen echter moeite om de ingang van de vispassage te vinden, die vermoedelijk te diep ligt. Ze komen maar mondjesmaat de polder binnen.

VIA MONNICKENDAM NAAR DE NOORDZEE

In het najaar van 2017 zijn op verschillende plekken in het gebied volwassen palingen voorzien van een zender en weer uitgezet. Uit het onderzoek bleek dat de alen polders en boezems bij voorkeur via gemalen verlaten, maar dat dat niet altijd eenvoudig gaat. De dieren "vertrouwen" gemalen niet echt en zwemmen heen en weer tussen uittrekpunten uit de boezem. Dit werd ook waargenomen

Schematische weergave van de uittrek van gezenderde schieralen in Waterlands Boezem. Van de 50 uitgezette alen zijn er 10 op het Noordzeekanaal terecht gekomen, waarvan 1 via het Markermeer. 5 schieralen zijn uiteindelijk bij IJmuiden naar de Noordzee gezwommen. 10 van de 25 bij Kadoelen uitgezette dieren zijn aan de Waterlandse kant, zowel bij het gemaal als de sluis gesignaleerd (Bron: Wageningen Marine Research).

voor gemaal Kadoelen en de Willem I-sluis. Eén schieraal zwom zelfs helemaal naar Monnickendam, ging dáár door het gemaal naar het Markermeer, passeerde vervolgens de Oranjesluizen, om bij IJmuiden het ruime sop te kiezen; een flinke omweg!

VERVOLG

In de periode 2019 – 2021 wordt ook onderzoek gedaan naar de migratie van schubvissen zoals brasem, baars en snoekbaars. De migratie van paling in Waterlands Boezem blijft een uitdaging, maar samen met de provincie gaat het hoogheemraadschap de komende jaren verder om de migratiemogelijkheden in het gebied te verbeteren.